

УДК 343.92:343.915

DOI <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i6.2274>**А. Сизоненко,**кандидат юридичних наук, доцент,
Заслужений юрист України,
перший заступник директора

Департаменту персоналу Міністерства внутрішніх справ України

ДЕТЕРМІНАНТИ ЗЛОЧИННОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ

Постановка проблеми. Злочинність неповнолітніх є частиною загальної злочинності суспільства нашої держави, яка обумовлена певною, притаманною лише їй категорією детермінантів, які, у своїй сукупності, і визначають протиправну поведінку осіб, що не досягли вісімнадцятирічного віку. Для подолання та протидії злочинності серед неповнолітніх необхідне визначення та всебічне дослідження детермінантів, які впливають на поведінку таких осіб задля напрацювання в подальшому шляхів подолання протиправних дій з боку осіб, що не досягли вісімнадцяти років.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню причин та умов злочинності неповнолітніх присвячено чимало наукових робіт таких учених, як О. Бахур, С. Галлек, І. Даньшин, В. Зотов, Є. Назимко, Ю. Шабанов та інші, проте й дотепер існує необхідність дослідження та аналізу тих факторів, що, у своїй сукупності, впливають на поведінку неповнолітніх, породжуючи не тільки злочинні наміри, але й бажання вчинити будь-які протиправні дії.

Формування цілей статті (постановка завдання). Дослідити детермінанти злочинної поведінки осіб, що не досягли вісімнадцяти років, визначити основні фактори, що породжують злочинність серед неповнолітніх.

Виклад основного матеріалу. Академічний онлайн-словник україн-

ської мови визначає детермінант як:

1) будь-яку причинну або таку, що передує, умову чи засіб;

2) чинник, здатний впливати на які-небудь процеси, відношення;

3) визначальний або обмежувальний чинник [1].

Детермінація (від лат. *determinare* – визначати, зумовлювати) як явище, у широкому розумінні, – найбільш загальна категорія, що характеризує залежність одних явищ, процесів і станів від інших, свідчить про зв'язок між речами та явищами. Відповідно, детермінанта – визначальна причина; детермінувати – визначати, зумовлювати, детермінація – процес визначення, замовлення [2, с. 235].

Український кримінолог А. Закалюк вважає, що детермінація злочинності – це багаторівнева система, елементи якої на різних рівнях (загальносоціальному, окремих видів суспільних відносин, окремих соціальних груп, мікросередовища, окремої особи) відіграють різну функціональну роль. За своєю природою вони належать до предмета різних наук: економіки, соціології, політології, психології, права, теорії управління, психофізіології, психіатрії тощо), які у системі своїх понять і термінів визначають сутність цих елементів. Кримінологія оцінює їх роль як чинників злочинності [3, с. 191–192].

Р. Бундз визначав, що причини й умови злочинності об'єднуються у родове поняття «криміногенні детермінанти». Явища суспільного

життя, які породжують злочинність, підтримують існування, зумовлюють її зростання або зниження, є причинами злочинності. На відміну від причин умови, що сприяють вчиненню злочинів, – це природні, соціальні чи технічні чинники, які самі по собі не породжують вказаний феномен, але сприяють його реалізації, здійсненню [4, с. 20–25].

На думку А. Долгової, детермінація – це процес зумовлення, визначення, тобто причинність, як одна із форм універсальної взаємодії, як один із різновидів детермінації, означає генетичний, похідний зв'язок, що пояснює те, з чого виникло це явище, як відбувався процес його походження, установлюється факт зв'язку між тим, що породило, і тим, що породжено. Щодо детермінізму зазначається, що він визначає, чому відповідний процес відбувся саме так, а не інакше, чому виникло саме це явище, які умови передували його виникненню [5, с. 144].

Процес детермінації злочинності являє собою складну взаємодію різних форм зв'язків: не тільки причинних, але також функціональних, статистичних, зв'язків стану та інших.

Погоджуючись з думкою вчених щодо визначення поняття «детермінанти» його ознак та складових елементів, можна зробити висновок, що детермінанти вчинення неповнолітніми кримінальних правопорушень – це певні причини та умови, що у своїй сукупності сприяють вчиненню особами, які не досягли вісімнадцятирічного віку, кримінальних правопорушень.

Слід зазначити, що бажання вчинити злочини з боку неповнолітніх осіб, так само, як і дорослих, породжується наявністю певних обов'язкових обставин, а саме: антисупільних поглядів, зовнішніх обставин, що сформували такі погляди, а також життєві ситуації, які у взаємодії з позицією особи зумовили злочинну дію.

Отже, які саме детермінанти спонукають неповнолітню особу до скоєння кримінальних правопорушень?

Ю. Шабанов причинами вчинення злочинів неповнолітніми особами визначав об'єктивні чинники особистого життя (життєві негаразди, невдачі, що негативно впливають на психологію дитини, вплив моральних та етичних переконань, деякі особисті якості характеру, психіки та відхилення від нормального фізіологічного розвитку тощо). Серед умов, що сприяють вчиненню злочинів неповнолітніми, визначає зайнятість працею обох батьків, що унеможливило здійснення постійного нагляду за проведенням дозвілля дітьми [4, с. 20–25].

Вчений С. Галлек вважав злочинність неповнолітніх проявом почуття пригніченості й нездатності молоді людини перебороти його. Делінквентність нібито допомагає боротися з цим станом і спричиняє бажані зміни у психіці: підлітки почуваються вільними й незалежними, у них з'являється можливість розважитися, виявити свою уяву і спритність, можливим стає отримання матеріальних вигод, є шанс перекласти провину на інших (наприклад, поліцію), а також більш раціонально реагувати на власні невдачі (наприклад, успіх – відчутність неприємностей) [6].

О. Бахур розглядав причини протиправної поведінки неповнолітніх як результат взаємодії двох чинників: умов мікросередовища (впливи сім'ї і школи, які десоціалізують, психологічні труднощі й ускладнення, породжені багатопроблемним соціумом, деформації у спілкуванні та взаємодії) та індивідуальних особливостей індивіда (суперечності, головна з яких полягає у невідповідності між суб'єктивною готовністю до дорослого життя і об'єктивною обмеженістю можливостей підлітка; психологічні колізії, які найперше виявляються у вибірково-активному ставленні підлітка до навколишнього середовища, спілкування, до педагогічних впливів

у сім'ї, суспільстві, до соціально-моральних цінностей і норм, запропонованих найближчим оточенням) [7, с. 220–227].

В. Зотов однією з причин стану злочинності серед неповнолітніх також виокремив стрімкий розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій, який одночасно формує інформаційно-комунікативне середовище, для якого своєю чергою притаманні: віртуальність – як існування речей, подій, процесів тощо; глобальність – як існування єдиних, універсальних для всієї системи відносин, усіх локальних співтовариств (формальних і неформальних) та інститутів взаємодії; фрагментарність – властивість, що характеризується уривчастістю та неповнотою» [8, с. 86–90].

Своєю чергою І. Даньшин вважав, що головною глобальною проблемою злочинності неповнолітніх є «соціальне аутсайдерство», коли діти опиняються поза існуючим суспільством унаслідок неповноцінної соціалізації [9, с. 75–78].

Причини та умови злочинності так само, як і сама злочинність, є досить мінливими та такими, що постійно змінюються і трансформуються, але, не зважаючи на таку особливість, є певні «сталі» детермінанти, що повсякчас обумовлюють злочинність неповнолітніх осіб.

Серед них можна виокремити такі:

1. Негативний вплив у сім'ї.

Родина посідає чільне місце в етичному формуванні особистості неповнолітнього. Саме тут через складність та тривалість процесу виховання дітей, труднощі в забезпеченні соціального контролю в сімейно-побутовій сфері найчастіше виявляються ті негативні наслідки соціальних процесів і явищ, які багато в чому й обумовлюють соціальні відхилення, у тому числі й злочинну поведінку неповнолітнього. Сімейне неблагополуччя кримінологи розглядають як один з чинників того, що найактив-

ніше впливає на злочинність неповнолітніх [10, с. 203–204].

Слід зауважити, що сім'я як мікросередовище може як сприяти соціалізації дитини, так і стримувати її. Неблагополучна родина становить загрозу суспільству, адже здебільшого протиправна поведінка неповнолітніх була детермінована недоліками сімейного виховання, причому особи, які не досягли вісімнадцятирічного віку обирають протиправну поведінку під безпосереднім впливом або за участю батьків.

Під сімейним неблагополуччям можна розуміти комплекс негативних факторів, які, негативно позначаючись на процесі засвоєння неповнолітнім соціального досвіду, сприяють прогресуванню його антигромадської поведінки, віктимізації і у поєднанні з певною життєвою ситуацією спроможні детермінувати злочинну поведінку неповнолітнього.

Своєю чергою чинниками сімейного неблагополуччя є:

- 1) тяжкі матеріально-побутові умови життя сім'ї;
- 2) поганий стан фізичного й психічного здоров'я батьків;
- 3) алкоголізм, наркоманія, зловживання психоактивними речовинами;
- 4) низький освітньо-культурний рівень батьків;
- 5) понижена виробнича й суспільна активність;
- 6) аморальна й протиправна поведінка батьків;
- 7) порушення структури сім'ї (цей чинник одночасно виступає і як ознака сімейного неблагополуччя) [11, с. 10–11].

Також деякі вчені-кримінологи до негативних чинників, що діють у сфері сімейного виховання відносять:

- а) тривалу бездоглядність;
- б) зайву опіку й строгість;
- в) конфліктні сімейні стосунки [10, с. 205].

Ступінь криміногенної деформації як критерій типологізації неблагополучних сімей запропонувала

Н. Кузнецова, яка виділяла окремо криміногенні сім'ї (у яких батьки або інші члени родини вчиняють злочини), правопорушні сім'ї (де можливі різні незлочинні правопорушення) і аморальні сім'ї (що характеризуються систематичним порушенням правил співжиття, які не потребують правових дій) [12, с. 52].

Також кілька засад для класифікації неблагополучних сімей запропонувала О. Кошелева. Зокрема, на її думку такі сім'ї можна класифікувати:

а) за характеристикою структури сім'ї: повні; з одним батьком; з однією дитиною; багатодітні; складні;

б) за морально-правовою засадою: сім'ї, де є судимі члени; сім'ї, де батько й мати позбавлені батьківських прав; сім'ї, які ведуть аморальний спосіб життя; сім'ї, для яких характерні факти насильства, жорстокості, скандали, бійки;

в) за матеріально-побутовими умовами: сім'ї, що проживають в окремій квартирі, будинку; сім'ї, що проживають у гуртожитку, комунальній квартирі; що знімають квартиру; що проживають у достатку; сім'ї, яким не вистачає на їжу, одяг, придбання побутових приладів; сім'ї, де мати і (або) батько не працюють;

г) за виховними умовами: сім'ї, де батьки не хочуть виховувати дітей; не вміють виховувати; зайняті на роботі, часто у відрядженні або на добових чергуваннях; сім'ї, де батько або мати перебувають у місцях позбавлення волі [13, с. 12–13].

Виходячи з вищенаведеної інформації, можна зробити висновок про те, що, не зважаючи на різний підхід до формування та класифікації неблагополучних сімей, загально визнаним є те, що саме безпосередній вплив родини на дітей та підлітків може зумовлювати їх становлення на злочинний шлях, зайняття злочинною діяльністю і ведення в цілому аморальної та девіантної поведінки.

2. Недоліки у шкільному вихованні.

Взагалі, метою освітнього процесу закладів загальної середньої освіти є виявлення та розвиток здібностей та обдарувань особистості, її індивідуальних здібностей, досягнення результатів навчання, прогресу в розвитку, зокрема формування і застосування відповідних компетентностей, визначених державними стандартами. На кожному рівні повної загальної середньої освіти освітній процес організовується в безпечному освітньому середовищі та здійснюється з урахуванням вікових особливостей, фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей, їхніх особливих освітніх потреб. Разом з тим, виховний процес є невід'ємною складовою освітнього процесу і має ґрунтуватися на загальнолюдських цінностях, культурних цінностях Українського народу, цінностях громадянського (вільного демократичного) суспільства, принципах верховенства права, дотримання прав і свобод людини і громадянина, та спрямовуватися на формування: відповідальних та чесних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству; поваги до гідності, прав, свобод, законних інтересів людини і громадянина; нетерпимості до приниження честі та гідності людини, фізичного або психологічного насильства, а також до дискримінації за будь-якою ознакою; патріотизму, поваги до державної мови та державних символів України, поваги та дбайливого ставлення до національних, історичних, культурних цінностей, нематеріальної культурної спадщини Українського народу, усвідомленого обов'язку захищати у разі потреби суверенітет і територіальну цілісність України; усвідомленої потреби в дотриманні Конституції та законів України, нетерпимості до їх порушення, проявів корупції та порушень академічної доброчесності; громадянської культури та культури демократії; культури та навичок здорового способу життя, екологічної культури

і дбайливого ставлення до довкілля; прагнення до утвердження довіри, взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами; почуттів доброти, милосердя, толерантності, турботи, справедливості, шанобливого ставлення до сім'ї, відповідальності за свої дії; культури свободи та самодисципліни, відповідальності за своє життя, сміливості та реалізації творчого потенціалу як невід'ємних складників становлення особистості [14].

Проте за умов глибокої соціально-економічної кризи загальноосвітні заклади далекі від того, що від них вимагається. Чимала кількість вчителів має низький рівень культури і підготовки та не користується авторитетом серед учнів. Кращі вчителі переходять до елітних шкіл-ліцеїв, гімназій тощо. Все це відчужує дітей від школи, вони втрачають до неї інтерес. Кумирами у підлітковому середовищі стають удачливі бізнесмени, які розбагатіли будь-якою ціною, і валютні повії. Тисячі шкіл щороку «виробляють» людей, які будуть жити нереалізовано, самотньо, бідно. Школа карає дітей за будь-який прояв емоцій, життєрадісності, цікавості. Ні про який розвиток особистості, як фізичний, так і духовно-інтелектуальний, не може бути й мови. Наша педагогіка побудована так, щоби знищити індивідуальність, особистість, позбавити дитину своєї думки [15].

Однак, не слід забувати, що у будь-якому навчальному закладі є педагоги, які надають цінні та якісні знання, надихають на майбутні звершення, оточують любов'ю та ніжністю кожну дитину, а також те, що якісне навчання, виховання і розвиток учнів забезпечується тільки спільними зусиллями всіх учасників освітнього процесу (учні, педагогічні працівники, інші працівники закладу освіти, батьки учнів).

3. Незайнятість суспільною працею.

Незважаючи на складну економічну ситуацію в Україні, молодь

прагне жити модно та відчувати матеріальну самостійність. Задля досягнення такої мети чимала кількість юнаків і дівчат влаштовується на роботу, отримує вищу освіту. Однак не всі влаштовані на роботу неповнолітні прагнуть сумлінно і наполегливо працювати, а невиправдані сподівання високої оплати праці компенсуються протиправними засобами збагачення [16, с. 1–8].

У виробничій сфері такі підлітки здебільшого демонструють відсутність інтересу до виконуваної трудової діяльності, утилітарне відношення до професії (як до можливості витягнути з неї тільки матеріальну чи іншу споживчу вигоду), відсутність пов'язаних з нею планів, відчуженість від завдань виробничого колективу, його потреб. Такі підлітки не відчувають страху звільнення, оскільки вважають, і безспідставно, що завжди зможуть без зусиль влаштуватися до іншого учбового закладу, на інше підприємство і навіть, більш того, забезпечити собі високий грошовий дохід. Близько половини неповнолітніх злочинців ніде не вчилися і не працювали [10, с. 207].

Також, не слід забувати, що подекуди незайнятість суспільною працею неповнолітніх, навіть тих, хто веде сумлінний та добропорядний спосіб життя, полягає в особливостях працевлаштування і оплати праці особам, які не досягли повноліття.

Так, відповідно до ст. 194 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України) заробітна плата працівникам молодше вісімнадцяти років при скороченій тривалості щоденної роботи виплачується в такому ж розмірі, як працівникам відповідних категорій при повній тривалості щоденної роботи.

Разом із тим забороняється застосування праці осіб молодше вісімнадцяти років на важких роботах і на роботах з шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах, а також залучати

осіб молодше вісімнадцяти років до підіймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми. Забороняється залучати працівників молодше вісімнадцяти років до нічних, надурочних робіт і робіт у вихідні дні (ст. ст. 190–192 КЗпП України) [17].

У зв'язку із цим не кожен роботодавець, зважаючи на особливості умов та оплати праці неповнолітніх, виявить бажання взяти на роботу особу, що не досягла вісімнадцяти років, адже за ту ж саму заробітну плату ця особа повинна відпрацювати меншу кількість часу. Тому відсоток неповнолітніх осіб, не задіяних до суспільної праці, може збільшитись незалежно від волі та законслухняної поведінки цих осіб.

4. Недоліки в організації дозвілля.

Сфера дозвілля займає важливе місце у житті людини, особливо – молоді. Саме в молодому віці найбільше хочеться розважатися, спілкуватися з друзями, ходити на концерти та дискотеки, відвідувати заклади культури тощо. Час дозвілля дозволяє кожному вибирати ті види занять, що володіють властивостями, які відсутні в багатьох видах трудової діяльності в робочий час [18]. Безперечно, дозвілля відіграє велике значення в житті молоді. За умови правильної орієнтації та організації дозвілля відбувається фізичний розвиток молодого організму, що росте, зняття психічної напруги, розширення кругозору, творче збагачення особи. У зв'язку із цим вдосконалення організації дозвілля має розглядатися як одне з найважливіших завдань саме на державному рівні. Однак, важливо, щоб дозвілля не тільки розважало, а й сприяло вихованню юнаків та дівчат, їх всебічному розвитку, допомагало формувати в них науковий світогляд, політичну культуру, естетичні погляди та смаки, виробляло вміння відстоювати та берегти свої ідеали та духовні цінності, і, що дуже важливо, протистояти негативним впливам.

5. Негативний вплив інформаційно-телекомунікаційних технологій.

Однією з причин стану злочинності серед неповнолітніх є стрімкий розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій, який одночасно формує інформаційно-комунікативне середовище, для якого притаманні: віртуальність – як існування речей, подій, процесів тощо; глобальність – як існування єдиних, універсальних для всієї системи відносин, усіх локальних співтовариств (формальних і неформальних) та інститутів взаємодії; фрагментарність – властивість, що характеризується уривчастістю та неповнотою [8, с. 8–11].

Натепер інформаційному полю України притаманна гіпердевіація (агресія, цинізм, цінності кримінального світу тощо), що призводить до формування асоціальної поведінки дітей і молоді. Найбільш схильними до негативного впливу сучасного інформаційного простору є підлітки, які ще не навчилися оцінювати отримані відомості. Розглядаючи процес соціалізації підростаючого покоління, необхідно підкреслити, що діти та молодь приділяють увагу «агресивним формам культури», які розповсюджуються із швидкістю епідемії. Сьогодні кожен, хто користується Інтернетом, може знайти документальні фото, відео вбивств, згвалтувань, побиття, катувань, інших форм насильств, що породжують страх. Виходячи з вищезазначеного, необхідно підкреслити, що завдяки різним видам комунікації у віртуальному середовищі має місце кримінальна експлуатація та залучення дітей і підлітків до вчинення кримінальних правопорушень [19].

Слід зазначити, що сукупність злочинів, що вчиняються неповнолітніми, виходячи з детермінантів та мотиваційної моделі їх поведінки, умовно можна поділити на декілька категорій, залежно від специфіки мотивації та причин прийняття злочинного рішення:

1) «злочини-виживання» (вчиняються у зв'язку із скрутними життєвими обставинами, гострою нуждою у задоволенні базових потреб, або із екстремальними умовами життя, пов'язаними із вимушеним переселенням, життям у зоні бойових дій);

2) «злочини-залежності» (вчиняються на ґрунті алкогольної, наркотичної та ігрової залежності з метою отримання необхідних коштів);

3) «злочини-наслідування» (вчиняються на виконання попередньої домовленості, з мотивів солідарності, підпорядкування, взаємовиручки, доведення відданості злочинній групі, приховування іншого злочину);

4) «злочини-примусу» (вчиняються внаслідок примушування до певних дій, погроз, різних видів насильства над дітьми);

5) «злочини-розваги» (вчиняються для пошуку пригод, відчуття ризику або заради цікавості);

6) «злочини-протесту» (вчиняються з мотивів невдоволення своїм становищем, ображеності, зневаги, незгоди, озлобленості, самоствердження);

7) «злочини-парадокси» (переважно вчиняються задля задоволення підсвідомих потягів і бажань, хворобливих уявлень, позбавлення від внутрішнього страху або на ґрунті розладів психіки і поведінки) [20, с. 204].

Висновки. Отже, детермінанти, що впливають на вчинення неповнолітніми кримінальних правопорушень, це певні причини та умови, що у своїй сукупності сприяють вчиненню особами, які не досягли вісімнадцятирічного віку, кримінальних правопорушень. Процес детермінації злочинності неповнолітніх специфічний в силу їх вікових соціальних і психологічних особливостей, своєрідності соціально-правового статусу. Серед детермінантів, що обумовлюють злочинність неповнолітніх осіб, основними та вирішальними є: негативний вплив у сім'ї, недоліки у шкільному вихованні, незайнятість

суспільною працею, недоліки в організації дозвілля, негативний вплив інформаційно-телекомунікаційних технологій.

Перспективи подальших розвідок полягають у детальнішому дослідженні причин та умов, що впливають на вчинення неповнолітніми кримінальних правопорушень, а також напрацювання можливих шляхів попередження та протидії злочинної поведінки серед таких осіб.

Статтю присвячено дослідженню тих факторів, що впливають на вчинення неповнолітніми кримінальних правопорушень. Проаналізовано позицію вітчизняних та іноземних кримінологів, що здійснювали наукові доробки щодо визначення детермінантів злочинної поведінки в цілому та причин і умов злочинності неповнолітніх зокрема. На основі проведеного дослідження надане власне розуміння поняття детермінантів злочинної поведінки осіб, які не досягли вісімнадцяти років, а також виокремлено серед них основні причини та умови, що й обумовлюють злочинність неповнолітніх, зокрема, негативний вплив у сім'ї, недоліки у шкільному вихованні, незайнятість суспільною працею, недоліки в організації дозвілля, негативний вплив інформаційно-телекомунікаційних технологій.

Робиться висновок про те, що детермінанти, які впливають на вчинення неповнолітніми кримінальних правопорушень, являють собою певні причини та умови, що у своїй сукупності сприяють вчиненню особами, які не досягли вісімнадцятирічного віку, кримінальних правопорушень. Процес детермінації злочинності неповнолітніх специфічний в силу їх вікових соціальних і психологічних особливостей, своєрідності соціально-правового статусу. Серед

детермінантів, що зумовлюють злочинність неповнолітніх осіб, основними та вирішальними є: негативний вплив у сім'ї, недоліки у шкільному вихованні, незайнятість суспільною працею, недоліки в організації дозвілля, негативний вплив інформаційно-телекомунікаційних технологій.

Зазначається, що перспективи подальших розвідок полягають у більш детальному дослідженні причин та умов, що впливають на вчинення неповнолітніми кримінальних правопорушень, а також напрацювання можливих шляхів попередження та протидії злочинної поведінки серед таких осіб.

Ключові слова: злочинна поведінка, неповнолітня особа, детермінанти, причини та умови злочинності.

Syzonenko A. Determinants of criminal behavior of minors

The article is devoted to the study of certain factors influencing the commission of juvenile delinquency. The position of domestic and foreign criminologists who carried out scientific research to determine the determinants of criminal behavior in general and the causes and conditions of juvenile delinquency in particular is analyzed. Based on the study, our own understanding of the concept of determinants of criminal behavior of persons under eighteen years of age, as well as identified among the main causes and conditions that cause juvenile delinquency, in particular, the negative impact on the family, shortcomings in schooling, unemployment labor, shortcomings in the organization of leisure, the negative impact of information and telecommunications technologies.

Determinants that affect the commission of juvenile criminal offenses are certain causes and conditions that together contribute to the commission of criminal offenses by persons under the age of eighteen.

The process of determining juvenile delinquency is specific due to their age, social and psychological characteristics, the uniqueness of socio-legal status. Among the determinants that determine juvenile delinquency, the main and decisive are: the negative impact on the family, shortcomings in school education, unemployment in social work, shortcomings in the organization of leisure, the negative impact of information and telecommunications technologies. The set of crimes committed by minors, based on the determinants and motivational model of their behavior, can be divided into several categories, depending on the specifics of motivation and reasons for criminal decision:

- 1) "survival crimes";
- 2) "addiction crimes";
- 3) "crimes of imitation";
- 4) "coercive crimes";
- 5) "entertainment crimes";
- 6) "crimes of protest" (committed on the grounds of dissatisfaction with their position, resentment, contempt, disagreement, resentment, self-affirmation);
- 7) "crimes-paradoxes".

It is noted that the prospects for further research consist in a more detailed study of the causes and conditions affecting the commission of criminal offenses by minors, as well as the development of possible ways to prevent and counteract criminal behavior among such persons.

Key words: criminal behavior, juvenile, determinants, causes and conditions of crime.

Література

1. Визначення поняття «детермінант». Словник УА. Портал української мови та культури. URL: <https://slovnuk.ua/index.php?sword=детермінант>
2. Кримінологія : учебник для вузов / под общ. ред. проф. А.И. Долговой. 3-е изд., перераб. и доп. Москва : Норма, 2005. 912 с.
3. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології : теорія і практика :

у 3 кн. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.

4. Бундз Р.О. Детерминанти формування личности несовершеннолетнего преступника и совершения им преступлений с особой жестокостью. *LegeasiViata*. 2018. № 3. С. 20–25.

5. Криминология : учебник для юридических вузов. Москва : ПРИОР, 1999. 181 с.

6. Halleck S. *Psychiatry and the Dilemmas of Crime*. Berkeley : University of California Press, 1971. 382 p.

7. Бахур О.В. Психологічна характеристика підлітків з делінквентною поведінкою. Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / Редактори-упорядники В. Ляницький, А. Душний, І. Зиможня. Дрогобич : Посвіт, 2012. Вип. 3. С. 220–227.

8. Зотов В.В. Новые информационные технологии: фактор трансформации общественно-экономической формации или начало информационного общества. Вестник Моск. академии рынка труда и информационных технологий. 2006. С. 8–11.

9. Даньшин И.Н. Детерминация преступности несовершеннолетних. *Питання боротьби зі злочинністю*: Зб. наук. пр. Харків : Право, 2004. Вип. 8. С. 75–78.

10. Криминологія: Підручник / За заг. ред. Л.С. Сміяна, Ю.В. Нікітіна. К. : Національна академія управління, 2010. 496 с.

11. Градецька Н. Вплив мікросередовища у детермінації злочинної поведінки неповнолітніх. *Вісник Національної академії прокуратури*. 2019. № 4. С. 10–11.

12. Кузнецова Н. *Методология криминогенной детерминации*. Актуальные проблемы уголовного права и криминологии. Всесоюз. ин-т по изуч. причин и разраб. мер предупреждения преступности, 1981. С. 52.

13. Кошелева Е. *Криминологическое изучение влияния социально-негативных свойств семьи на преступность несовершеннолетних : автореф дисс ... канд юрид наук, 12.00.08*. Москва, 2005. С. 12–13.

14. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

15. Як сучасна школа вбиває таланти дітей і створює тисячі невдач. Сайт UA Modna. <https://uamodna.com/articles/yak-suchasna-shkola-vbyvae-talanty-diteyi-stvoryue-tysyachi-nevdah/>

16. Корнієнко В.В. Деякі причини протиправної поведінки неповнолітніх та заходи щодо їх усунення. *Львівський державний університет внутрішніх справ. Науковий вісник*. № 3. 2008. С. 1–8.

17. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII (зі змінами та доповненнями станом на 05.08.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

18. Мосалев Б.Г. *Досуг: методология и методика социологических исследований* / Б.Г. Мосалев. М. : МГУ, 1995. 167 с.

19. Інтернет-мережа та її негативний вплив на особистість. <http://xn--d1acjtrgde.kiev.ua/2017/08/24/internet-merezha-ta-yiui-negativniy-vpliv-na-osobistist/>

20. Головкін Б.М. Злочинність неповнолітніх як суспільна проблема. *Криминологія*. 2016. 211 с.

